

Bygderådet Hudiksvalls kommun yttrande över Slutrapport Skolstruktur Hudiksvalls kommun, Kunskapsbolaget februari 2019

Bygderådet i Hudiksvalls kommun lämnar härmed synpunkter på Slutrapport Skolstruktur, Kunskapsbolaget februari 2019. I detta yttrande fokuserar vi på landsbygdsperspektivet. Samtidigt vill vi också framhålla att rapporten inte uppfyller kriterierna i uppdragsbeskrivningen på ett relevant sätt.

Då betoningen i uppdragsbeskrivningen ligger på långsiktighet saknar vi en analys av hur en förändrad skolstruktur kan komma att påverka Hudiksvalls kommuns vision för 2050 att vi ska bli 50 000 invånare i kommunen varav hälften utanför staden, vilket innebär en ökning med 3000 på landsbygden jämfört med idag. Oavsett om skolor på landsbygden är avgörande för befolkningsutvecklingen eller inte borde utredningen ha tagit hänsyn till denna eftersträvade demografiska utveckling.

Kommentarer på slutrapporten

Uppdragsbeskrivningens direktiv beaktas dåligt

Av särskilt intresse ur ett landsbygdsutvecklingsperspektiv är tre av uppdragsbeskrivningens 10 riktlinjer.

- Samhällsekonomiska konsekvenser ur landsbygds- och utvecklingsperspektiv
- Alternativet att bevara förskoleklass-årskurs 3 på varje ort
- Kan distansteknik bidra positivt till att uppnå syftet

Ingen av dessa tre riktlinjer menar vi har *beaktats och beskrivits* på ett relevant sätt – trots att det ingår i uppdraget.

I SKLs rapport *Klarar den lilla skolan de stora kraven? Om skolavveckling eller skolutveckling* (2014) återfinns argument som ofta används för eller emot skolnedläggningar. Vi kan konstatera att riktlinjerna i uppdragsbeskrivningen i hög grad tycks ha styrt slutrapporten till att framförallt behandla aspekter som talar för skolnedläggningar, medan riktlinjer som behandlar aspekter som kan visa på fördelar med att behålla de små skolorna i stor utsträckning saknas. I uppdragsbeskrivningen saknar vi även riktlinjer om barnperspektiv, jämförande analys med andra kommuners skolstrukturer avseende relevanta problemställningar, lösningar och effekter av dessa samt klimat- och miljöpåverkan i och med förändrade mönster för skolskjutsar.

Samhällsekonomiska konsekvenser ur landsbygds- och utvecklingsperspektiv

Den första riktlinjen i uppdragsbeskrivningen *Samhällsekonomiska konsekvenser ur landsbygds- och utvecklingsperspektiv* har ej beaktats eller beskrivits, trots en egen rubrik i slutrapporten.

Hudiksvalls kommun visar engagemang och vilja att utveckla landsbygden, bl.a. genom öppnandet av servicekontor i Delsbo, bidrag till servicepunkter m.fl. satsningar. Vi är medvetna om att lagar och regler för skolan utformas på nationell nivå, exempelvis kravet om behöriga lärare vilket medför stora utmaningar för Sveriges kommuner – såväl i städer som på landsbygden. Kommunen framhåller att man ”som kommun ska vara lyhörd för landsbygdens behov” och då är det olyckligt att slutrapporten endast beskriver föreslagna organisatoriska omstruktureringar som framförallt skulle komma att

påverka landsbygden men saknar den analys av samhällsekonomiska konsekvenser som efterfrågas i uppdragsbeskrivningen.

Det är också anmärkningsvärt att det i avsnitt 6 - *Landsbygdsperspektiv* inte är befolkningsutvecklingen i skolornas hela upptagningsområden inklusive landsbygden som redovisas (utom för Svågadalen) utan endast utvecklingen i tätorterna. Att befolkningsutvecklingen redovisas på detta sätt ger en felaktig bild. Ett exempel är området Njutånger- Iggesund där SCBs statistik visar att befolkningen från 2007 till 2017 bara minskat med 6 personer, dvs. oförändrat istället för sjunkande som anges i rapporten. Att endast tätorterna redovisas innebär också att den faktiska befolkningmängden blir missvisande – i exemplet Iggesund-Njutånger ”försvinner” exempelvis nära 10% av befolkningen.

Eventuella skolnedläggningar får konsekvenser för de familjer som idag har barn i de nedläggningshotade skolorna. För många familjer kommer förutsättningarna för hur man utformar vardagslivet och använder sin tid att förändras. De som bor här har gjort detta val bl.a. med utgångspunkt i att skolan finns lokalt och de har planerat sitt vardagsliv utifrån detta. För barnfamiljer, och framförallt familjer med barn i olika åldrar, är det praktiskt att ha barnomsorg och grundskola samlat relativt nära hemmet. Läggs skolorna ner kommer många familjer att tvingas göra nya val (till exempel rörande hur barnen ska ta sig till och från skolan, hur föräldrarna kan styra sina arbetstider, vilka fritidsaktiviteter som är möjliga att genomföra och när) som man i annat fall inte hade behövt göra. Vissa föräldrar kommer få ökade kostnader för transporter, vilket påverkar både privatekonomin och miljön negativt. En nedläggning av skolorna kommer också att påverka hur dessa kommuninvånare, familjer och enskilda personer, uppfattar sin livskvalitet och möjligheter att själva styra och planera sina liv. Om dessa familjer väljer att flytta till mer centrala områden skulle det direkt motverka kommunens vision om 3000 fler på landsbygden 2050.

En analys av de samhällsekonomiska konsekvenserna skulle, som vi ser det, kunna innehålla:

- analys av forskning och andra utredningar som rör flyttströmmar och befolkningsutveckling på landsbygden och, mer specifikt, skolans betydelse för landsbygdens attraktivitet samt forskning kring effekter av skolnedläggningar för flyttströmmar och befolkningsutveckling på landsbygden.

- som underlag för en sådan analys krävs detaljerad befolkningsstatistik som beskriver befolkning i Hudiksvalls kommun samt åldersfördelad in- och utflyttning till relevanta områden. Data om in- och utflyttning som är fördelat på flyttningar till/från andra kommuner, till/från andra kommuner samt till/från andra länder.

- lokalt förankrad analys som t ex resultatet av en strukturerad dialog med föräldrar till barn i berörda skolor samt med andra personer, framförallt företagare med bas på landsbygden, för att tillföra ett lokalt perspektiv på olika faktorer, till exempel skolans, betydelse för kommunens attraktivitet som inflyttningssort och vilka konsekvenser en nedläggning kan få för respektive bygd och kommunen som helhet. Även frågor kring barnens situation i skolan och konsekvenser för barn av en nedläggning bör diskuteras med föräldrar.

Alternativet att bevara förskoleklass – årskurs 3 på varje ort

Vad gäller den tredje riktlinjen – *Alternativet att bevara de yngre eleverna (förskoleklass – årskurs 3 på varje ort)* – saknar vi många relevanta aspekter i utredningen. I avsnitt 6.1- *Förutsättningar att behålla åk 1-3 på de mindre orterna* hänvisas endast till Hudiksvalls kommuns egen analys av

respektive skolas lokalmässiga förhållanden. En analys av olika scenariers för- respektive nackdelar saknas. I avsnitt 6.3 – *Kvalitetssäkring skolor F-3* presenteras inga förslag.

Kan distansteknik bidra positivt till att uppnå syftet

Uppdragsbeskrivningens riktlinje *Om distansteknik kan bidra positivt till att uppnå syftet* behandlas inte i utredningen. I avsnitt 8 – *Distansundervisning/Fjärrundervisning – en ev. framtida möjlighet* refereras i huvudsak skollagen och Skolverkets regelverk för distansundervisning. Konkreta förslag och analyser om utformning för att möta vår kommuns utmaningar saknas.

Övrig kommentar på slutrapporten

Samtliga förslag i slutrapporten på organisatorisk omstrukturering innebär flytt av elever från skolenheter i periferin till centralare delar, trots att de perifera skolorna har mer yta per elev. Rapporten saknar alternativ analys med omvänd flyttriktning. Från trängre skolenheter centralt till rymliga i periferin. I centralorten föreslås omfördelning från trånga skolor till de med mer plats.

Perspektiv vi vill komplettera med

Barnperspektivet

Det saknas ett uttalat barnperspektiv i uppdragsbeskrivningen. Skolverkets rapport Utbildningsvillkor i glesbygd (2000) lyfter, med utgångspunkt i ett barnperspektiv, fram att landsbygdsskolan i de flesta fall har tillgång till naturmiljöer; en skolmiljö som upplevs som lugn och trygg, framförallt för små barn, en – på gott och ont – stark social kontroll samt små problem med mobbning och trakasserier. I en forskningsöversikt av Andrae Thelin och Solstad konstaterar man att elever i landsbygdsskolor generellt uttrycker en mycket hög grad av trivsel och att man har goda kamratrelationer i skolan. Att man har färre jämnåriga kamrater verkar också främja ett bredare samarbete mellan elever av olika ålder. Små åldersblandade grupper verkar främja den sociala utvecklingen. Samtidigt kan framförallt äldre barn få större social stimulans i en större skola. Ur detta perspektiv saknar vi en analys av alternativet att bevara de yngre eleverna (förskoleklass – årskurs 3 på varje ort) vilken ingår i uppdragsbeskrivningen men inte återfinns i slutrapporten.

Skolskjutsar

En viktig aspekt för skolstrukturen är skolskjutsar. Utredningen tar upp dessa, men framförallt ur ett effektivitets- och kostnadsperspektiv. Andra perspektiv som eventuellt negativa konsekvenser för miljön eller ur barnens perspektiv saknas. Barn kan känna stress och oro inför skolskjutsen. Trängsel och stök utanför och ombord på bussen samt tidspress är negativa faktorer. Långa skolskjutsar minskar utrymmet för fritidsaktiviteter. Längre tid till och från skolan kan också innebära att familjen kan behöva lägga om sina rutiner för att hämtning och lämning av barnen i skolan och för fritidsaktiviteter ska fungera. Det kan innebära både fler och längre resor för många familjer. Detta kan påverka tiden som familjen har tillsammans, föräldrarnas tid och stressnivå och därmed också få konsekvenser för barnens vardag. Långa resor skulle kunna ha negativa konsekvenser för barnens hälsa, studier visar till exempel att skjutsade elever har sämre kondition och är i sämre fysisk form än elever som inte åker skolskjuts.

I utredningen anges avstånd från skola X till den skolan som skulle bli alternativet vid en nedläggning av den förra. Det påpekas dock att restiden är beroende av bostadsadress. Vi vill ändå särskilt uppmärksamma att avståndet säger mycket lite om den faktiska restiden, när skolskjutar ska

samordnas innebär det väntetid vid stopp och omvägar. Det går inte att jämföra avstånd och restid för de barn som får skjuts med föräldrar med de som åker skolskjuts. Skolskjuts innebär väntetider i flera omgångar; på skolskjutsen från hemmet, på att skolan ska börja, på att skolskjutsen ska avgå när man slutat tidigare än sina grannar och en ansträngning i att förhålla sig till skolkamrater.

I studier används ofta gränsen 30 minuter för att definiera vad som är ”lång” restid till skolan. I Umeå kommun har man definierat vad som är nära respektive långt avstånd till skolan för barn i olika åldrar. En sådan definition, utifrån Hudiksvalls kommuns infrastruktur och förutsättningar i övrigt, skulle kunna utgöra en del av underlaget för ett beslut om skolstruktur i Hudiksvall.

(https://www.umea.se/download/18.4c9604991525c253f0e81a2/1453803555145/R%C3%84TTUK_Rapport_na%CC%88rhettillskolan_rapport-13_LR.pdf)

Skolkvalitet

Ytterligare en aspekt av barnperspektivet kan handla om skolkvalitet vilket behandlas i rapporten. Vi delar slutsatsen att behöriga lärare ökar kvaliteten, behöriga lärare är dessutom ett nationellt krav. Att mindre skolor är mer sårbara vid t ex lärares frånvaro är relevant. Vi har dock några kommentarer kring uppgifter i rapporten: Slutrapporten visar i stapeldiagrammet i kapitel 3.3 på sid 13, att i skolorna i staden är 78,2 % av lärarna behöriga, på landsbygden är siffran 70,4 %. Samtidigt har 7 av 10 landsbygdsskolor (dvs 70 %) över 75 % täthet av behöriga lärare. Motsvarande värde i stadens skolor är 6 av 9 (dvs 66 %). Svågadalens skola, som ej ingår i diagrammet, har 84,8% behöriga lärare. Siffrorna stärker således inte den allmänna uppfattningen att det är lägre andel behöriga lärare på landsbygdens skolor. Rapporten saknar analys kring detta förhållande.

Fördelar med mindre enheter ur lärarperspektiv

Skolpersonal har intervjuats och resultatet redovisas i slutrapporten. Det framgår inte hur intervjuer med skolpersonal genomförts men resultatet redovisas under rubriken ”Större enheter”. Om det finns en vilja att rekrytera till landsbygden så vore det intressant att belysa vilka faktorer som lockar lärare att arbeta i mindre skolor och undersöka möjligheterna att gynna dem. Faktorer som vi fått till oss är att arbete på en mindre skola ger möjlighet att skapa äkta och personliga relationer med elever, kollegor och föräldrar, att läraruppdraget blir mer flexibelt, som lärare får man god insyn i barnets hela kunskapsutveckling eftersom man möter eleverna i varierade situationer och lärare blir tvungna att hitta flexibla lösningar under skoldagen vilket gör att individanpassning sker per automatik. Detta medför stor yrkesstolthet och en stark känsla för arbetsplatsen.

Ökad dialog med berörda för bästa resultat

I jämförelse med barnens situation idag upplever många föräldrar en större skola som sämre för deras barn, medan andra föräldrar ser fördelar med att barnen är på en större skola. För samtliga är det viktigt att det blir en positiv upplevelse för barnen vad gäller lärartäthet, storlek på klasserna, tillgång till elevhälsa och resursteam, skolmaterial och så vidare. Det är viktigt att kommunen informerar om hur resurser omfördelas och hur de kommer barnen till godo.

Berörda; barn, föräldrar m fl är inte överens om vikten av och betydelsen av att ha ”skolan i byn” och man oroar sig för olika saker. En process som präglas av delaktighet, där barnen och föräldrarnas synpunkter och oro över vad som ska hända tas på allvar är avgörande för hur resultatet kommer att uppfattas. Medborgardialog är en svår konst men särskilt passande inför beslut av den här typen. Erfarenheter visar dock att medborgardialog i praktiken oftast sker i nära anslutning till själva beslutstillfället och att målet för dialogen primärt är att förankra det förslag som kommunen föredrar. I

detta skede, när det har tagits fram ett antal lösningsidéer, blir syftet med en medborgardialog att analysera konsekvenserna utifrån medborgarnas vardagserfarenheter.

Det är viktigt att det tydligt framgår hur och när resultatet från dialogerna tas om hand och hur återkoppling ska ske till de som deltagit. Vi är fullt medvetna om att medborgardialoger inte innebär att det representativa systemet ersätts med direktdemokrati utan att avsikten är att stödja det representativa systemet och öka tilliten till den lokala demokratin. Den politiska beslutsprocessen kring frågan bör i detta sammanhang tydliggöras. Det handlar bl a om att beskriva det politiska dilemma som de förtroendevalda står inför när de ska fatta beslut. De förtroendevaldas ansvar för att se till helheten måste lyftas fram.

Med önskan om fortsatt dialog i frågan.

Styrelsen för Bygderådet i Hudiksvalls kommun

Lisa Holmberg

Ordförande